Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_____________dos. Zaur Məmmədov
"____" ______ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: *050118-Təhslidə sosial-psixoloji xidmət*
Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil
Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət
I .Fənn haqqında məlumat:
Fənnin adı: ***İnkişaf və yaş psixologiyası***
Fənn proqramı: *Lənkəran Dövlət Universitetinin, "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət " kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli №01 saylı iclas protokolu ilə təstiq edilmişdir*
Kodu: İPF-B20
Tədris ili: I (2025-2026) Semestr: I
Tədris yükü: cəmi: 150 saat. Auditoriya saatı-45 (30 saat mühazirə 15 seminar)
Tədris forması: Əyani
Tədris dili: Azərbaycan dili
AKTS üzrə kredit: 5 kredit
II. Müəllim haqqında məlumat:
Adı, soyadı, dərəcəsi: b/m Mehrəliyev Şahin Bəylər oğlu
E-mail ünvanı: mehraliyevshahin@gmail.com
Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş. Ə. Məmmədov küç.19 II korpus
III. Tövsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:
Əsas:

1. Vəliyev M.Ə, Mustafayev A.M. İnkişaf və yaş psixologiyası. Bakı-2013
2. Qədirov Ə. Ə. Yaş psixologiyası. Bakı-2002.
3. Həmzəyev M.Ə. Yaş və pedaqoji psixologiyanın əsasları. Bakı, 2003
4. Çələbiyev. N.Z. Uşaq psixologiyası. Bakı, 2005
5. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya.II nəşr., Bakı, 2002
6. Psixologiya. Prof.S.İ.Seyidov və prof. M.Ə.Həmzəyevin elmi redaktorluğu ilə. Bakı,2007
7. Əliyev R.İ. Psixologiya. Bakı, 2003
8. Əliyev R.İ. Psixologiya tarixi. Bakı, 2006

Əlavə:

9. Əliyev R.İ. Tərbiyə psixologiyası. Bakı, 2006
10. Əlizadə Ə.Ə İstedadlı uşaqlar. Psixopedaqoji məsələlər. Esselər, etüdlər. Bakı, 2005
11. Həmzəyev M.Ə, Əmiraslanova S. F. Ünsiyyətin psixologiyası. Bakı, 2007
12. Zeynalabdinova Ə.X. Məktəbdə psixoloji xidmətin praktik məsələləri. Bakı, 2003

IV.Prerekvizitlər:Fənnin tədrisi üçün öncədən hər hansı fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.
V . Korekvizitlər:Fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda digər fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.
VI. Fənnin təsviri və məqsədi:
İnkişaf və yaş psixologiyası tədris kursu "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət fənləri" kafedrası nəzdində pedaqoji yönümlü ixtisasların tədris planı çərçivəsində işlənmişdir. Tədris planına uyğun olaraq bu kurs bakalavr səviyyəsinin "Təhsildə sosial-psixoloji xidmət" ixtisasının tələbələri üçün müstəqil fənn kimi tədris olunur. Kursun tədrisi tədris ilinin II semestrində (30 s. mühazirə, 30 s. seminar) nəzərdə tutulur.
Kursun əsas məzmununu ilk növbədə inkişaf və yaş psixologiyasının mövzusu, bu elmin qarşısında duran vəzifələr və tədqiqat metodlarının şərhi təşkil edir. Kursun tədrisində eyni zamanda yeni doğulan uşaqların, başqa sözlə çağa və körpələrin, erkən yaşlıların, həmçinin məktəbəqədər yaşlıların, kiçik məktəblilərin, yeniyetmə və böyük məktəblilərin, habelə gənclərin, yetkin yaşlı və qocaların psixoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi nəzərdə tutulur. İnkişaf və yaş psixologiyasının fənninin tədrisi vasitəsilə tələbələr müxtəlif yaş dövrlərində hər yaşa keçid prosesində psixi inkişafın, psixi funksiyaların, o cümlədən idrak proseslərinin təzahür xüsusiyyətlərini, dinamik inkişafını, habelə yaşdan asılı olaraq hər yaşın fərdi cəhətlərinin xüsusiyyətlərini öyrənməli olacaqlar.
Tələbələr eyni zamanda bu fənnin tədrisi zamanı psixi inkişaf problemləri ilə, xüsusilə yuxarıda söylənilən problemlərin uzaq və xarici və yaxın xarici ölkə psixoloqlarının, o cümlədən Azərbaycan psixoloqlarının fikirlərinə müraciət edəcəklər.
VII .Davamiyyətə verilən tələblər:
Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır
VIII.Qiymətləndirmə:
Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.
Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarina uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.
İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.
Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
-9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilir.
-8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
-7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandıra bilmir
-6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
-5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
-4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
-3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandıra bilmir;
-1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
-0 bal- suala cavab yoxdur.
Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.
Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması:
Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda Əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görüləcək**.**
X. Təqvim-mövzu planı: Auditoriya saatı - 45 (30 saat mühazirə, 15 saat seminar)

N	Keçiriləcək mövzuların məzmunu	Müh	Sem	Tarix
1	**Mövzu**. İnkişaf və yaş psixologiyasının mövzusu, vəzifələri və metodları ***Plan:*** 1. İnkişaf və yaş psixologiyası müxtəlif yaş dövrlərində psixi inkişafın faktlarını və qanunauyğunluqlarını öyrənən elm kimi 2. İnkişaf və yaş psixologiyasının başqa elmlərlə əlaqəsi 3. İnkişaf və yaş psixologiyasının əsas bölmələri 4. İnkişaf və yaş psixologiyasının tədqiqat metodları ***Mənbə:*** (1; 2; 3, 4)	2	2	
2	**Mövzu.** İnkişaf və yaş psixologiyasının qısa tarixi xülasəsi ***Plan:*** 1. Uşağın psixi inkişafı haqqında biogenetik, sosiogenetik və konvergensiya (V, Ştern) istiqamətləri 2. İnkişaf və yaş psixologiyası sahəsində xarici ölkələrdə aparılan tədqiqatlar (J.Piaje, L.S.Vıqotski) 3. Azərbaycan psixoloqlarının inkişaf və yaş psixologiyasının inkişaf və formalaşmasında xidmətləri ***Mənbə:*** (1, 2; 3; 4; 8)	2		
3	**Mövzu.** Uşaqlarda psixi inkişaf problemi ***Plan:*** 1. İnkişafın psixoloji mahiyyəti 2. Psixi inkişafın hərəkətverici qüvvələri 3. Psixi inkişafın zəruri şərtləri 4. Psixi inkişafın ümumi qanunauyğunluqları ***Mənbə:*** (1; 2; 3, 4, 6)	2	2	
4	**Mövzu.** Psixi inkişafda fəaliyyətin rolu ***Plan***: 1. Psixi inkişaf və ünsiyyət 2. Psixi inkişafda fəaliyyət növlərinin rolu 3. Psixi inkişaf və təlim ***Mənbə:*** (1; 2; 3,4, 6)	2		
5	**Mövzu.** Psixi inkişafda yaş dövrləşməsi problemi ***Plan:*** 1. İnsanın inkişaf mərhələlərinin fərqli təsnifatları 2. Yaş dövrlərinin müəyyənləşdirilməsi prinsipləri 3. Ayrı-ayrı yaş dövrlərinin psixoloji xüsusiyyətləri ***Mənbə:*** (1; 2; 3, 4, 6)	2	2	
6	**Mövzu**. Çağa və körpə yaşlıların psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:*** 1. Yeni doğulan uşaqların psixoloji xüsusiyyətləri 2. Çağanın reseptor, hərəkət sferasının və nitqinin inkişafı 3. Çağalıq dövrü və onun əsas davranış elementləri ***Mənbə:*** (1; 2; 3; 4)	2		
	Movzu. Erkən yaşlıların psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:***	2	2	

7	1. Erkən yaşlıların fiziki inkişaf xüsusiyyətləri 2. Əşyavi fəaliyyət və onun inkişaf mərhələləri 3. "Üç" yaşın böhranı 4. Körpə yaşlıların həmyaşıdları ilə ünsiyyəti 5. Körpə yaşlılarda şəxsiyyətin inkişafı ***Mənbə:*** (1; 2; 3; 4)			
8	**Mövzu**. Məktəbəqədər yaşlıların psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:*** 1. Məktəbəqədər yaşlıların fiziki inkişafı 2. Oyun fəaliyyəti məktəbəqədər yaşlıların əsas, aparıcı fəaliyyət növü kimi 3. Məktəbəqədər dövrdə sensor və əqli proseslərin əsas xüsusiyyətləri 4. Məktəbəqədər yaşda davranış motivləri və özünüdərkin formalaşması ***Mənbə:***(1, 2, 3, 4, 6)	2		
9	**Mövzu.** Uşaqların məktəb təliminə hazırlığı 1. Məktəb təliminə psixoloji hazırlığın xüsusiyyətləri 2. 6-7 yaşın böhranı 3. Məktəb təliminə hazırlıq prosesində psixoloji adaptasiya ***Mənbə:*** (1, 2, 3, 4, 6)	2	2	
10	**Mövzu.**Kiçik məktəblilərin psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:*** 1. Kiçik məktəblilərin fiziki inkişafı 2. Təlim fəaliyyəti əsas, aparıcı fəaliyyət kimi 3. Kiçik məktəblilərin idrak proseslərinin inkişafı 4. Kiçik məktəblilərdə hisslərin inkişafı 5. Kiçik məktəbli şəxsiyyətinin inkişafı **Mənbə:**(1, 2, 3, 4, 6)	2		
11	**Mövzu.** Yeniyetmələrin psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:*** 1. Yeniyetmə yaşlıların orqanizmində anatomik-fizioloji dəyişmələr və onun bütün inkişaf prosesinə təsiri 2. Yeniyetmələrdə özünüqiymətləndirmənin formalaşması və mənlik şüurunun inkişafı 3. Yeniyetmələrdə yaşlılıq hissinin formalaşması 4. Yeniyetmənin təlim və idrak fəaliyyəti ***Mənbə:*** (1; 2; 3; 4, 6)	2	2	
12	**Mövzu.** Böyük məktəblilərin psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:*** 1. Erkən gənclik yaşının fiziki və psixi inkişafı 2. Böyük məktəblilərin təlim və idrak fəaliyyəti 3. Böyük məktəblilərin peşə seçimi ***Mənbə:*** (1; 2; 3; 4, 6)	2		
13	**Mövzu.** Gənclik yaşının psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:*** 1. Erkən gənclik dövründə şəxsiyyətin inkişafı 2. Gənclərdə xarakterin əlamətləri və aksentuasiyası 3. Gənclik dövründə ictimai fəallıq və dünyagörüşünün formalaşması ***Mənbə:*** (1; 2; 3; 4, 6)	2	2	
14	**Mövzu.**Yetkinlik yaşının psixoloji xüsusiyyətləri ***Plan:*** 1. Yaşlılıq dövrünün psixoloji xüsusiyyəitləri 2. Yetkinlik və psixoloji yaş 3. Qocalıq yaşının psixoloji xüsusiyyətləri **Mənbə:**(1, 2, 3, 4)	2		
15	**Mövzu.**Şəxsiyyət: Norma və patologiya ***Plan***: 1. Şəxsiyyət haqqında ümumi təsəvvür 2. Şəxsiyyətin inkişafında "norma" anlayışı 3. Uşağın şəxsiyyətinin anomal inkişafı ***Mənbə:*** (1; 2; 3, 5, 6)	2	1	
	Cəmi:	**30s**	**15s**	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Tələbə aşağıdakıları bilməli və bacarmalıdır: insan psixikasının imkanları haqqında müvafiq bilikləri; uşaq şəxsiyyətinin inkişaf xüsusiyyətlərinə dair bilikləri; ayrı-ayrı yaş dövrlərinin psixoloji xüsusiyyətlərinə dair bilikləri; özünüqiymətləndirmənin düzgün formalaşdırılmasını;

XII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

-Hər bir fərdin özünəməxsus və unikal maraqlarının, bacarıqlarının və xarici görünüşlərinin olması ilə yanaşı onların oxşar cəhətlərinin də olanmasını öyrənmək
-İnkişaf mərhələlərinə məxsus sosial-emosional, koqnitiv, fiziki xüsusiyyətlərin inkişafını izah etmək
-İnkişaf prosesi zamanı genetika və ətraf mühitin rolu və əhəmiyyətini təhlil etmək
-Psixi inkişafın hərəkətverici qüvvələri, şəraiti və qanunauyğunluqlarını müəyyən edib davranışın izah olunması

-Müxtəlif yaş qruplarını tədqiq etmək məqsədiləmüvafiq psixoloji tədqiqat üsullarından istifadə etmək
-Bu sahədə mövcud tədqiqatları, onların metodologiiyasına əsaslanaraq tənqidi təhlil etmək

XIII. İmtahan sualları:

1. İnkişaf və yaş psixologiyasının başqa elmlərlə əlaqəsi
2. İnkişaf və yaş psixologiyasının əsas bölmələri
3. İnkişaf və yaş psixologiyasının tədqiqat metodları
4. XIX əsrin II yarısında inkişaf və yaş psixologiyasının müstəqil elm kimi meydana gəlməsi
5. Yaş və inkişaf psixologiyasının mövzusu və vəzifələri
6. Uşağın psixi inkişafı haqqında biogenetik istiqamət
7. Uşağın psixi inkişafı haqqında sosiogenetik istiqamət
8. Uşağın psixi inkişafı haqqında konvergensiya (V.Ştern) istiqaməti
9. Azərbaycan psixoloqlarının inkişaf və yaş psixologiyasının inkişafında xidmətləri
10. İnkişafın psixoloji mahiyyəti
11. Psixi inkişafın hərəkətverici qüvvələri
12. Psixi inkişafın zəruri şərtləri
13. Psixi inkişafın ümumi qanunauyğunluqları
14. Psixi inkişaf və ünsiyyət
15. Psixi inkişafda fəaliyyət növlərinin rolu
16. Psixi inkişaf və təlim
17. Ayrı-ayrı yaş dövrlərinin psixoloji xüsusiyyətləri
18. Yeni doğulan uşaqların psixoloji xüsusiyyətləri
19. Çağanın reseptor, hərəkət sferasının və nitqinin inkişafı
20. Çağalıq dövrü və onun əsas davranış elementləri
21. Erkən yaşlıların fiziki inkişaf xüsusiyyətləri
22. Əşyavi fəaliyyət və onun inkişaf mərhələləri
23. "Üç" yaşın böhranı
24. Erkən yaşlıların psixoloji xüsusiyyətləri
25. Körpə yaşlılarda şəxsiyyətin inkişafı
26. Məktəbəqədər yaşlıların fiziki inkişafı
27. Oyun fəaliyyəti məktəbəqədər yaşlıların əsas, aparıcı fəaliyyət növü kimi
28. Məktəbəqədər dövrdə sensor proseslərin inkişafı
29. Məktəbəqədər yaşda əqli proseslərin əsas xüsusiyyətləri
30. Məktəbəqədər yaşda davranış motivləri və özünüdərkin formalaşması
31. Məktəb təliminə psixoloji hazırlığın xüsusiyyətləri
32. 6-7 yaşın böhranı
33. Təlim fəaliyyəti əsas, aparıcı fəaliyyət kimi
34. Kiçik məktəblilərin idrak proseslərinin inkişafı
35. Kiçik məktəblilərdə hisslərin inkişafı
36. Kiçik məktəbli şəxsiyyətinin inkişafı
37. Yeniyetmələrin psixoloji xüsusiyyətləri
38. Yeniyetmənin təlim və idrak fəaliyyəti
39. Erkən gənclik yaşının fiziki və psixi inkişafı
40. Böyük məktəblilərin təlim və idrak fəaliyyəti
41. Erkən gənclik dövründə şəxsiyyətin inkişafı
42. Gənclərdə xarakterin əlamətləri və aksentuasiyası
43. Yaşlılıq dövrünün psixoloji xüsusiyyətləri
44. Yetkinlik və psixoloji yaş
45. Qocalıq yaşının psixoloji xüsusiyyətləri

XIV . Kollekvium sualları:
I kollekvium sualları

1. İnkişaf və yaş psixologiyasının tədqiqat metodları
2. XIX əsrin II yarısında inkişaf və yaş psixologiyasının müstəqil elm kimi meydana gəlməsi
3. Uşağın psixi inkişafı haqqında biogenetik və sosiogenetik istiqamətlər
4. Uşağın psixi inkişafı haqqında konvergensiya (V.Ştern) istiqamət
5. İnkişafın psixoloji mahiyyəti
6. Psixi inkişafın hərəkətverici qüvvələri
7. Psixi inkişafın ümumi qanunauyğunluqları
8. Psixi inkişaf və ünsiyyət
9. Psixi inkişafda fəaliyyət növlərinin rolu
10. Ayrı-ayrı yaş dövrlərinin psixoloji xüsusiyyətləri

II kollekvium sualları

1. Erkən yaşlıların fiziki inkişaf xüsusiyyətləri
2. Əşyavi fəaliyyət və onun inkişaf mərhələləri. "Üç" yaşın böhranı
3. Erkən yaşlıların psixoloji xüsusiyyətləri
4. Körpə yaşlılarda şəxsiyyətin inkişafı

5. Məktəbəqədər yaşlıların fiziki inkişafı.
6. Oyun fəaliyyəti məktəbəqədər yaşlıların əsas fəaliyyət növü kimi
7. Məktəbəqədər yaşda əqli proseslərin əsas xüsusiyyətləri
8. Məktəbəqədər yaşda davranış motivləri və özünüdərkin formalaşması
9. Məktəb təliminə psixoloji hazırlığın xüsusiyyətləri.
10. Təlim fəaliyyəti əsas, aparıcı fəaliyyət kimi

"İnkişaf və yaş psixologiyası" fənninin sillabusu 050118-Təhslidə sosial-psixoloji xidmətixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.Sillabus "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət" kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında (protokol №01) müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Kafedra müdiri: dos. A.X.Əliyev

Fənn müəllimi: b\m Ş.B.Mehrəliyev